GRUPUL NOMINAL ŞI UNICITATEA FUNCȚIILOR SINTACTICE. ADNOTĂRI

ADELA DRĂGUȚOIU
Universitatea „Babeş-Bolyai”
Cluj-Napoca

În articolul de față, vom aduce anumite adăugiri / observații legate de principiul unicității funcțiilor sintactice, așa cum e perceput pe de-o parte de D. D. Drașoveanu (1971: 325 et sq.), iar pe de altă parte de GBLR (2010). Avem în vedere numai grupul sintactic nominal / sintagma cu termen regent un nume. Menționăm că observațiile noastre, respectiv concluziile parțiale, se bazează pe unele constatări semnalate în literatura de specialitate.

0. Drașoveanu, care a instituit principiul unicității funcțiilor sintactice în gramatica românească, îl demonstrează prin prisma felului în care se realizează subordonarea unui termen subordonat față de unul regent; face o clasificare riguroasă a cazurilor, după *criteriul funcționalității*[1] (1997: 95 et sq.), deoarece, pentru enunțarea acestui principiu, nu poate lua în calcul criteriile de clasificare a funcțiilor sintactice[2]. Lingvistul are în vedere sintagma subordonativă, formată din doi termeni, unul subordonându-i-se celuilalt: existența unui al doilea termen subordonat, construit / realizat în acelaşi fel cu unul dat, fără să fie, însă, coordonat cu acesta, depinzând de un acelaşi termen regent, este imposibilă. Unicitatea funcțiilor sintactice este verificată, cu excepțiile de rigoare, în felurite contexte, dar, odată cu atributul adjectival, aceasta se sfârşeşte (***această frumoasă*** *casă* ***țărănească***). Teoretic, un substantiv poate avea mai multe adjective necoordonate, în imediata lui vecinătate (ies din calcul numele predicativ sau predicativul suplimentar).

1. Principiul unicității funcțiilor sintactice, conform GBLR (2010: 24 et 666), guvernează numai grupul verbal, condus de un verb-predicat al enunțării[3] (caracterizat, prin urmare, de categoriile persoanei şi ale numărului), verb care impune, prin matricea lui semantico-sintactică, prezența unor complemente[4]. Unicitatea este eliminată, deci, din celelalte tipuri de grupuri sintactice, inclusiv din cel nominal[5]. Explicația dată de autori

[1] Lingvistul clujean elimină criteriul semantic în clasificarea funcțiilor sintactice.

[2] Aceste criterii erau destul de eterogene, cel puțin, până la apariția GBLR, cu unele excepții: tradiționalele complemente circumstanțiale clasificate după un criteriu extralingvistic / semantic, în schimb atributul, după modul de realizare a acestuia.

[3] Aşadar verbul non-finit (la un mod nepersonal) îşi pierde capacitatea de a cere complemente, fiindcă îşi pierde independența în comunicare?

[4] Se pot adăuga anumite delimitări în ceea ce priveşte unicitatea circumstanțialelor în grupul verbal, circumstanțiale văzute de acelaşi tratat academic drept adjuncți facultativi, aşadar în afara statutului obligatoriu al complementului (Drăguțoiu 2014: 142 et sq.).

[5] Inclusiv complementul numelui, cerut de substantive de origine verbală, nu intră în grupul complementelor ce respectă principiul unicității, cu toate că termenul de „complement” este definit prin natura sa obligatorie.

BDD-V1658 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:21 UTC)

vizează calitatea centrului de grup, un nume, care, în esența lui, nu poate impune existența obligatorie a unui complement, dar, în același timp, nu are capacitatea de a atribui roluri tematice, precum o face verbul-predicat al enunțării. Potrivit tratatului academic, dincolo de posibilitatea de a conferi un anumit rol tematic complementelor, principiul unicității ține calitatea *obligatorie* a unei funcții sintactice.

GBLR exclude atributul ca termen generic pentru subordonații unui nume, fiind înlocuit, după criteriul semnatic, de astă dată, de noi funcții sintactice ale grupului nominal: determinant, modificator, cuantificator, posesor și complement al numelui.

Nu vom dezbate criteriile de clasificare sau de delimitare a funcțiilor sintactice sus-pomenite, ci vom aduce observații asupra unicității acestora ca poziții sintactice în raport cu un nume. Prin urmare vom prelua definiția lor ca atare, conform GBLR (2010: 364 et sq.) Vom trata, pe scurt, complementul numelui, modificatorul și determinantul:

1.1. Complementul numelui își păstrează poziția „obligatorie" datorită subordonării față de un substantiv de origine verbală / adjectivală. Substantivul de origine verbală își păstrează valențele sintactice de tip verbal, deși are o flexiune de tip nominal. În continuare, ne vom folosi de câteva contexte / exemple preluate din sursele specificate la sfârșitul articolului, pentru a o lărgire a numelor-termeni regenți care cer un complement.

(1) [...] *un pericol moral **pentru disoluțiunea** moravurilor noastre politice* (Săptămâna 1908);
(2) *el reproduce mecanic lucruri de aiurea cu iluzia unei **producții** proprii de marcă occidentală* (Gândirea 1929);
(3) *se va adăuga și un alt factor **de educație*** (Gândirea 1929).

Substantivele *pericol, iluzie, factor* (există mult mai multe exemple de acest gen, pe care nu le-am pomenit) nu sunt derivate ale unor verbe / adjective din lexicul românesc, ci sunt, după cum se știe, neologisme[1], dar originea lor verbală este dovedită; prin urmare, acestea au păstrat nevoia lor de a fi întregite / completate într-un fel sau altul.Vrem să atragem atenția asupra faptului că sub denumirea de „complement al numelui" intră mai multe tipuri de 'complemente': ***pentru disoluțiunea / de educație*** sunt, în fapt, 'subiecte' ale numelor *pericol / factor*; ***(unei) producții*** 'complement direct' al numelui *iluzia*[2].

(4) *au exploatat-o în două sau chiar trei scene: scena **Michetei cu Monchablon**, profesorul ei de teatru* (Săptămâna 1907);
(5) *iar opoziția profită ca să discute atitudinea **guvernului în unul sau două** din acele evenimente* (Săptămâna 1906).

În (4), *scena* (< fr. *scène* „reprezentație teatrală" cf. lat. *scaena, -ae* „istorie, punere în scenă"), neologism la rândul lui, pare că e de origine verbală; însă trebuie să scoatem în evidență că în exemplul dat mai sus are două complemente (ale numelui), ***Michetei***, respectiv

[1] Împrumutate ca atare din franceză (*facteur* cf. lat. *factor* „făcător, care face"), din latină – sec. XIX (*illusio, -onis* „luare în râs, înșelare"), din italiană (*pericolo* cf. lat. *periculum* „risc, încercare"); cuvintele latinești originare sunt derivate la rândul lor: *visio < video, -ēre* „a vedea"; *factor < facio, -ĕre* „a face"; *periculum < pereo, -ire* „a muri, a pieri"; *illusio < rideo, -ēre*.

[2] Pentru o clasificare riguroasă a numelor de acțiune, precum și a argumentelor / circumstanțialeler acestora vezi Stan (2003), precum și Mardale (2006) în ceea ce privește grupurile prepoziționale obligatorii / facultative raportate la un nume.

BDD-V1658 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:21 UTC)

cu Monchablon, necoordonate[1]. Poate fi vorba despre un principiu al unicității funcțiilor sintactice în acest caz? Din punct de vedere formal (morfologic) primul complement este în genitiv, iar cel de-al doilea în acuzativ cu prepoziție. Din punct de vedere semantico-sintactic, ***Michetei*** ar fi, din punctul nostru de vedere, un 'subiect', iar ***cu Monchablon*** un 'complement prepozițional' (deși denumirea de „complement prepozițional" nu respectă întru totul un criteriu semantic de clasificare). În contextul (5), *atitudinea* (< fr. *attitude* cf. lat. *aptitudo, -inis* „postură (termen în pictură)", probabil de orgine verbală), neologism, este însoțit de două complemente ale numelui, ***guvernului***, ca 'subiect', şi ***în unul / două***, ca 'circumstanțiale de timp'. Formal, cele două complemente sunt construite diferit (un genitiv şi un acuzativ cu prepoziție), însă şi din punct de vedere semantico-sintactic exprimă două situații diferite.

Observație: după părerea noastră, termenul de „complement al numelui" este mult prea general pentru a acoperi toate contextele / problematica adjuncților numelor de acțiune şi nu numai; deci şi unicitatea complementului numelui într-un grup nominal este greu de demonstrat, având în vedere numai definirea acestei funcții în GBLR. Propunem o extindere / re-definire a noțiunii de complement al numelui, al numelui de origine verbală[2], cel puțin, în analogie cu funcțiile sintactice „cerute" de verb într-un grup verbal.

1.2. Modificatorii sunt definiți de GBLR ca „modificând" semantic un nume, iar adjectivele cu rolul de modificatori re-definesc numele-regent, obținându-se un „produs nou" (Martínez del Castillo 1997: 73). Problematic este însă statutul (obligatoriu sau nu) al modificatorilor în raport cu numele-centru de grup, mai ales cei care sunt exprimați prin adjective, aşezate obligatoriu după nume, din punctul de vedere al topicii[3]. De fapt, este nevoie de o delimitare a definiției adjectivului, din punct de vedere morfologic şi semantic[4], pentru a demonstra unicitatea modificatorului („adjectiv") într-un grup nominal. În limba română (precum şi în latină) adjectivul se acordă în gen, număr şi caz cu numele, din punct de vedere morfologic, dar între *acesta / doi / frumos*, în ciuda faptului că se comportă la fel (adică se acordă), există diferențe de ordin semantic: *acesta* are o valoare în primul rând deictică (sau anaforică), *doi* cuantifică (de cele mai multe ori; de aceea cuantificatorul, ca funcție sintactică în grupul nominal, este exprimat în primul rând prin numerale cardinale), iar *frumos* este un adjectiv propriu-zis semantic, care califică numele[5].

(6) *Fata* ***aceea frumoasă, brunetă****, s-a căsătorit cu lăutarul nostru din sat;*
(7) *e mai mult o* ***prețioasă*** *contribuție* ***documentară care înlesneşte cunoaşterea spiritului societății româneşti****...* (Gândirea 1922).

[1] Se pot aduce şi alte astfel de exemple (vezi din nou Stan 2003): *trimiterea* ***de ajutoare sinistraților*** etc.

[2] Numele de acțiuni, la nivelul formal (al expresiei), se comportă ca nişte nume (pot avea un articol, adjective etc.), dar la nivelul conținutului componenta verbală este preponderentă, de cele mai multe ori: *împărțirea* ***colegiilor în categorii*** (Săptămâna 1908) / *modificarea fundamentală* ***a spiritului în şcoalele*** *noastre* (Săptămîna 1906); în orice caz, propunerea înaintată are nevoie de o aprofundare serioasă (şi funcțiile sintactice din grupul verbal trebuie re-delimitate / re-definite).

[3] Despre aşa-numiții modificatori restrictivi, vezi Pană-Dindelegan et alii (2010: 141) şi GR (2013: 355-364); Florea (1983: 93-94) aduce în discuție statutul semi-independent al lui CEL; Neamțu (2011: 149-166) pune problema lui AL dublant, ca fiind în afara coordonării, respectiv subordonării (*acel băiat* ***al*** *meu*); Stati (1968: 184) şi Rizescu (1962: 521) amintesc de anumite grupuri care se cer întregite de adjective: *copil cu ochi* ***negri****, bărbat de vârstă* ***mijlocie*** etc.

[4] „Delimitarea" noastră nu este inedită, întrucât s-au scris multe studii în această privință.

[5] Nu detaliem clasificarea adjectivului calificativ, din punct de vedere semantic.

BDD-V1658 © 2015 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:21 UTC)

În (6) sunt prezenți trei modificatori (cf. definiției date de GBLR), așezați după nume, exprimați prin adjective; demonstrativul, însă, are o valoare anaforică / deictică, nemodificând semantic numele, ci, eventual, „supra-determinându-l" (articolul definit şi demonstrativul tematizează grupul nominal în enunț); ***frumoasă / brunetă*** sunt modificatori - adjective calificative, ce modifică semantic numele. Aceştia sunt coordonați, făcând abstracție de norma ortografică (prezența virgulei), deoarece este vorba despre o enumerare de însuşiri fizice. În (7) ***documentară*** pare a fi un modificator adjectival – restrictiv (cf. definiției date de Pană Dindelegan et alii (2010: 141)), iar ***prețioasă*** un modificator non-restrictiv al numelui *contribuție*[1]*;* propoziția relativă ***care înlesneşte*** [...] pare să funcționeze ca o explicare a grupului *prețioasă contribuție documentară*, în afara subordonării sau a coordonării, aşa precum o face apoziția[2].

Observație: în demersul nostru am lăsat la o parte modificatorii exprimați prin grupuri prepoziționale (prepoziție + substantiv / verb la infinitiv / adverb) etc., îndreptându-ne atenția numai asupra adjectivelor (calificative // morfologice). Prin urmare, modificatorii[3] exprimați prin adjective calificative sunt unici față de un nume, în funcție de gradul lor de restricționare; este o ipoteză de lucru, întrucât nu am detaliat suficient prin mai multe contexte / exemple.

1.3. Determinantul, cu rolul sintactic de a integra în enunț un grup nominal / un nume şi al cărui rol semantic este cel de determinare, adică de precizare a referentului unui substantiv ca definit (Bidu-Vrănceanu et alii 1997: 158-159), este exprimat, în primul rând prin articol definit / nedefinit[4]. Conform GBLR (2010: 364-365), din punct de vedere semantic, determinantul este unic în grupul nominal şi, de cele mai multe ori, are un statut obligatoriu[5].

(8) *Băiatu**l acela,** de-acolo, pare bolnav.*

Lyons (1977: 654) observa că articolul definit din limba engleză ('the') informează destinatarul comunicării că se referă la o anumită entitate, fără a da detalii privind localizarea sa (precum o face un demonstrativ) sau calitatea sa (aşa cum o face pronumele personal 'he' – 'the man one'). În română, în schimb, vezi exemplul (8), articolul dă informații privind genul şi numărul entității, dar nu o localizează, nu este un deictic. Deci, *băiat* ar fi supra-determinat, în acest caz? Putem vorbi despre o dublă determinare[6]? Postpoziționarea demonstrativului

[1] Deşi adjectivul ***prețioasă*** se raportează la întregul grup *contribuție documentară*, deoarece ***documentară*** pare a fi mult mai intim legat de centru, categorizându-l; despre adjective raportate la un grup nume + alt adjectiv vezi şi la Stati (1972: 58-71).

[2] Este numai o ipoteză de lucru pentru demonstrarea unicității modificatorilor într-un grup nominal.

[3] Pare să fie nevoie de o reclasificare a funcțiilor sintactice ale grupului nominal, exceptând complementele numelui, pentru că au un statut mai special. Am propune, deşi nu vom detalia demersul nostru în acest articol, două categorii generale de adjuncți ai numelui: determinanții, pe de-o parte, şi atributele, pe de altă parte. Atributele (descriptive, operând în interiorul denotației numelui, îmbogățindu-l) ar putea fi sub-categorizate în: calificatoare, cuantificatoare şi „localizatoare" (în această categorie intrând şi posesorii) (vezi Rijkhoff 2002: 100 et sq.). Discuția rămâne deschisă.

[4] Despre rolul articolelor ca adjuncți obligatorii vezi Florea (1983: 115-130), despre determinarea obligatorie, respectiv facultativă a substantivului prin articol vezi şi Coteanu (1969: 60-62); Neamțu (2000: 30-31) face o prezentare riguroasă a categoriei determinării la substantive / cuvinte substantivate

[5] Lyons (1977: 444) afirma că determinarea e obligatorie în cazul grupului nominal în poziția subiectului (din cauza tematizării subiectului).

[6] Putem face o analogie cu dubla exprimare a complementului direct / indirect din limba română: ***l**-am văzut **pe Ion***. Despre fenomenul dublei determinări vezi Nicolae (2011: 638).

BDD-V1658 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:21 UTC)

după nume este mai des întâlnită în română decât antepoziționarea acestuia (în astfel de contexte, demonstrativul are un rol de focalizare).

Observație: demonstrativul nu poate funcționa ca modificator, pentru că nu intervine în structura semantică a substantivului, ci îi determină referentul localizându-l; contextul de mai sus[1] poate constitui o excepție de la unicitatea determinantului într-un grup nominal.

2. Există o reală opoziție între nume şi verb, din punct de vedere semantic, în ceea ce priveşte unicitatea ce guvernează subordonații acestora? Cât de „independent" semantic este un substantiv, cu excepția celor de origine verbală, față de un verb care trebuie întregit de complemente? Un nume în poziția unui subiect al enunțului nu poate apărea singur, fără cel puțin un determinant, pe când un verb (în poziție predicativă) poate fi suficient sieşi (vezi: *plouă / ninge* etc.). Cu cât i se adaugă 'atribute', cu atât numele este mai „individualizat" şi „mai" unic.

SURSE

Gândirea literară, artistică, socială, 1922-1929.
Săptămâna, 1906-1908.

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrănceanu, Angela et alii, 1997, *Dicționar general de ştiințe. Ştiințe ale limbii*, Bucureşti, Editura Ştiințifică.

Coteanu, Ion, 1969, *Morfologia numelui în protoromână (Româna comună)*, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R.

Draşoveanu, D. D., 1971, „O categorie sintactică – unicitatea", *Cercetări de lingvistică*, XVI, nr. 2, p. 325-355.

Draşoveanu, D. D., 1997, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.

Drăguțoiu, Elena Adela, 2014, „Câteva observații privind unicitatea în sintaxă", *Dacoromania*, serie nouă, XIX, nr. 2, p. 141-152.

Florea, Melania, 1983, *Structura grupului nominal în limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică.

Lyons, John, 1977, *Semantics*. Vol. 2, Cambridge, Cambridge University Press.

Mardale, Alexandru, „Prepoziții şi grupuri prepoziționale lexicale adnominale I", *Studii şi cercetări lingvistice*, LVII, 2006, nr. 1, p. 35-53.

Martínez del Castillo, Jésus Gerardo, 1977, *An Open Dimension of Meaning: a Semantic Study of Adjectives and Their Combinations*, Universidad de Alméria, Servicio de Publicationes.

Neamțu, G. G., 2000, „Observații pe marginea conceptelor de «articol» şi «determinare»", *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai", Philologia*, XIV, fasc. 1, p. 19-31.

Neamțu, G. G., 2011, „Despre statutul morfosintactic al lui «al» dublant", *Dacoromania*, serie nouă, an. XVI, nr. 2, p. 149-166.

Nicolae, Alexandru, 2011, „Pe marginea descrierii grupului nominal în *Gramatica de bază a limbii române*", în Manuela Nevaci (ed.) *Studia linguistica et philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Saramandu la 70 de ani*, București, Editura Universității din București, p. 365-653.

Pană Dindelegan, Gabriela (ed.), 2010, *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

[1] Există multe alte contexte mult mai ambigue din punctul de vedere al valorii deictice / anaforice a articolului / demonstrativului.

BDD-V1658 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:21 UTC)

Pană Dindelegan, Gabriela (ed.), 2013, *The Grammar of Romanian (GR)*, Oxford, Oxford University Press.
Rikhoff, Jan, 2002, *The Noun Phrase*, Oxford, Oxford University Press.
Rizescu, I., 1962, „Observații asupra îmbinărilor de cuvinte", *Limba română*, anul XI, nr. 5, p. 514-523.
Stan, Camelia, 2003, *Gramatica numelor de acțiune din limba română*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.
Stati, Sorin, 1968, „Categoria sintactică a determinanților obligatorii", *Limbă şi literatură*, nr. 17, p. 183-190.
Stati, Sorin, 1972, *Elemente de analiză sintactică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

THE UNIQUENESS OF SYNTACTIC FUNCTIONS IN THE NOUN PHRASE. SOME ADNOTATIONS

(Abstract)

Our paper concerns the uniqueness of syntactic functions in the noun-phrase. We would like to demonstrate, the debate remaining opened, that the modifiers, the determiners and the arguments of the noun have a unique position, all viewed from a syntactic point of view.. For explaning the principle of uniqueness, the semantic restriction the noun requires is the leading part. We propose a research hypothesis in what the uniqueness and the argumental vs. non-argumental status of a syntactic / function is concerned, our capital motivation being to prove that the non-argumental syntactic position too could be unique to the same head of the noun-phrase.

BDD-V1658 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:21 UTC)